

KARSTEN LOMHOLT: *Elskere og asketer. Introduktion til islamisk mystik*. Kbh. Universitet, Museum Tusulanums forlag 1994, 179 s., kr. 198.

Den skandinaviske litteratur om den islamiske mystik – sufismen – er alt andet end righoldig. Bortset fra korte og kyndige passager i oversigtsværker (Johs. Pedersen (1928), Jes P. Asmussen (1981)) har kun Johs. Pedersen og den svenske religionshistoriker Tor Andræ ('I myrtrædgården', Sthlm. 1947) leveret vigtige primærstudier. Allerede af den grund må Karsten Lomholts introduktion, som også hviler på omfattende førstehåndskendskab til kildematerialet, modtages med forventninger – som ikke bliver gjort til skamme.

I en række kronologiske og tematiske kapitler følger Lomholt mystiken fra første færd via udbygning og institutionalisering til forfaldet i vor tid: Fra dommedagsfrygt (som allerede hos profeten) og askese hos al-Hasan al-Basri (d. 728) i protest mod kalifatets angivelige verdsliggørelse til al-Hallads identificering sig selv med gud (en holdning, der kostede ham livet på korset 922); over ibn al-Arabi's (d. 1240) systematisering og forsøg på forsoning med den ortodokse teologi og filosofi; og endelig ordensdannelsen og sufismens indre og ydre, folkelige mission (iøvrigt den eneste gruppe i islam, som driver mission). Hertil må føjes, at sufismen fra al-Halladj udtrykte sig i stærke og malende, erotiske vendinger for at markere sufismens selvudslettende identificering sig selv med gud.

Bogen må nærmest karakteriseres som hermeneutisk-analytisk og slutter sig derved til Johs. Pedersens tradition. Og fremstillingen er højst kompetent og krydres af talrige citater fra islamiske mystikers prosa og poesi. Alt i alt en værdifuld gevinst for skandinaviske forskere og læsere.

E. Ladewig Petersen

SØREN NANCKE-KROGH: *Stenbilleder i danske kirker*. Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. København 1995. 192 s., rigt. ill. kr. 278.

Det var med en vis spændt forventning, jeg åbnede denne bog. Skrevet af en engageret person uden for den snævre forskningstradition, som siden Mackeprang nu og da har meddelt sig om jysk granit. Mag.art. i arkæologi, Søren Nancke-Krogh har flere gange vist inspirerende forsøg på at forstå og fortolke fortidige billedlige ytringer. Derfor spændingen og derfor er det med stor beklagelse, at jeg kort må erklære, at denne bog ikke når amatørhistorikeren Martin A.Hansens »Orm og Tyr« til sokkeholderne, hverken litterært eller fagligt.

For ikke at blive skudt faglig forstenethed i skoene er det vel nødvendigt at bringe et par eksempler på Nancke-Kroghs uhistoriske og umetodiske postulater. Side 21f hævder N-K, at der forud for Trelleborgs opførelse o. 980 har stået en kridtstenskirke (dvs. 60 år før den første kendte stenkirke i Roskilde, St. Jørgensbjerg). Trelleborgkirken blev nedrevet og dens sten pietetsløst kastet i voldfylden. Dette kunne antyde, at folkene bag Trelleborg var »kirkefjendske kætterkristne«, for ringborgene opfattes alligevel som klostre bl.a. med henvisning til

fund af kaninknogler, idet kaniner blev spist i fastetiden i Sydøstfrankrigs klostre.

Gyrstinge kirke på Sjælland dateres s. 24 til 900-tallets slutning med henvisning til et cirkelkors, hvis ornamentik svarer til et bronzebeslag i Lejre. Et dragehoved på Ørslev kirke sammenlignes med engelsk kunst fra 900-tallet, hvorfor den sjællandske bygning må være fra den tid.

Om Lihme kirke i Viborg amt skriver N-K, at de stendyr, som stikker hovederne ud af bygningen, er nordjyske varianter af den sene 1100-tals gotik. Altså en sen datering af denne kirke, som traditionelt betragtes som en af Nordjyllands ældste. Det er rigtigt, at kirken nævnes første gang 1176, men omtalte brev fra Viborgbispen skriver om forhold ved samme kirke, som går tilbage i tid til 1154, altså før de første tegn på europæisk gotik.

Bogens litteraturliste er mangelfuld.

Side 169 står der: »Arkæologer arbejder normalt ikke med kirkerelieffer«. Desværre føler man, at det er én for mange.

Axel Bolvig

BENEDICTUS CANONICUS: En fuldstændig beskrivelse af Rom. Den ældste romerske mirabilieredaktion fra 1140. Indledning, oversættelse og kommentar ved Erik Worm. Selskabet til Historiske Kildeskrifters Oversættelse. København, Museum Tusulanums Forlag, 1994. 169 s., ill. kr. 188.

Mirabilia Urbis Romae, byen Roms underværker, er fællesbetegnelse for en række middelalderlige bybeskrivelser, til dels holdt i en meget summarisk, listeagtig form. Der er tale om en ubrudt tradition fra det 12. til det 15. århundrede, hvor forfatterne har afskrevet, forkortet og udvidet deres forgængere, derfor påkalder den ældste redaktion sig særlig interesse. Dette lille, latinske skrift, der ofte i håndbøger – fejlagtigt – bliver betegnet som en pilgrimsfører, er overleveret anonymt; tilskrivningen til en kannik ved Peterskirken ved navn Benedictus er kun en hypotese. Derimod kan skriftet med stor sikkerhed dateres til tiden lige omkr. 1140, og der er for øvrigt træk som tyder på at også denne ældste overleverede mirabilieredaktion må bygge på ældre, nu tabte forlæg. Disse er her udnyttet i en bestemt ideologisk hensigt, som efterskriftet forkynner, nemlig at bevare mindet om Roms glørværdige oldtid for eftertiden. Ud over sine opregninger af Roms mange antikke monumenter indeholder skriftet nogle legender, alle med det klare sigte at vise den harmoniske overgang fra hedensk til kristen tid. Der er således tale om et typisk produkt af det der er blevet kaldt for det 12. århundredes renæssance.

Den danske oversætter Erik Worm er klassisk filolog, lektor i Tønder, og han har tidligere udgivet en oversættelse af den lærde engelske Magister Gregorius' *Roms Underværker* (Århus, 1988), som er en regulær rejsebeskrivelse fra det 13. århundrede og noget lettere læsning. I sin udgave af *Benedictus Canonicus* går Worm overordentlig grundigt til værks, faktisk har der aldrig før været givet så fyldig en indledning og kommentar som her. Især er det bemærkelsesværdigt at Worm, i sine forsøg på at forstå »middelalderantikvarens« identifikationer af Roms templer og andre antikke bygningsværker, når langt i retning af at efter-